

ÕHTTÕÕVVÂM MEERKOO'DDI ČÕÕĐTÕS ALGGMEERAI VUÕIGGÂDVUÕĐIN

Takai sââbbar, kââ'tt

tuâimmai Õhttõõvvâm Meerkoo'ddi vuâđđkee'rij täävtõõzzi da vuâđđjurddji mie'ldd di nuâjjâätt tõõzz, što riikk tiuddee vuõiggmiõlâst vuâđđkee'rij mie'ldd kuulli õõlgtõõzzeez,

ââskat nu'tt, što alggmeer liâ õõutverddsa puki jee'res meeraivui'm, seämmast ko tõt toobdast puki meerai vuõiggâdvuõđ lee'd jee'resnallšem, ââ'nned jijjâz jee'resnallšmen da šõddâd slâvvõttum nâkkmen,

ââskat še tõn, što puk meer vaikkte peâ'lstes ooumažkââ'dd õhttsaž preddan tuejje'eji sivilisaatai da kulttuuri määngvuõ'tte da ree'ğğesvuõ'tte,

ââskat lââ'ssen, što puk määtt, tuâimmjemvuâđđjurddi da vue'jj, kook vuâđđâ'tte jorddmõ'sše mâtmi meerai le'be persooni pue'rabvuõđâst tai meersaž alggvuâđ le'be näâ'll'laž, ââskvaž, etnlaž le'be kulttuursaž jeâ'rdõõzzi vuâđain le'be peâlšte tän jorddmõõžž, liâ rasistla, tiõđlânji puâsttad, vuõiggâdvuõđlânji pââ'ste'm, moraal mie'ldd suudâmnallšem da sosiaalânji pannvuõiggvuõđmie'lddla,

nâânad tõn, što alggmeer õõlgče vuei'tted ââ'nned vuõiggâdvuõđeez nu'tt, što le'čče juõ'kknallšem čârstumuužžâst frijjen,

lij pe'cclõõtâm tõ'st, što alggmeer liâ ķiõrddâm historlaž puâsttadvuõđin jeâ'rbi mie'ldd tõn diõtt, što tõi vuu'did lij aalgum serddaaztumuužž da tõi jânnmid, vuu'did da luâđree'ğğesvuõđid lij ä'nstum da tõid lij tõnnalla cõggum ââ'nned jeâ'rben vuõiggâdvuõđ oudned jijjâz taarbi da oudõõzzi mie'lddlânji,

toobdast ķirraž taarb slâvvõõttâd da oudâsviikkâd alggmeeraid luâđlânji kuulli vuõiggâdvuõđid, kook vuâđđâ'tte tõi politiikklaž, ekonomillaž da sosiaalaž raajõõzzid di kulttuurid, jïõglvaž ä'rbbvuõđid, historid da filosofiiad, da jeâ'rben alggmeerai vuõiggâdvuõđid jânnmeez, vuu'deez, da luâđree'ğğesvuõđeez,

toobdast lââ'ssen ķirraž taarb slâvvõõttâd da oudâsviikkâd alggmeerai vuõiggâdvuõđid, kook liâ ra'vvjum riikkivui'm tuejjuum suâppmõõžživui'm da jee'res oudndeei riâššmõõžživui'm,

fi'ttjâätt miõđeld tõõzz, što alggmeer jâ'rjstâ'tte pue'reed politiikklaž, ekonomillaž, sosiaalaž da čuõvtemvuõđlaž âârmõõžžeez di looppted juõ'kknallšem čârstumuužž da suâ'rddmõõžž tâ'ben, ko'st tõk očndâ'tte,

lij ååsktõõttâm tõ'st, što vuä'pstee'l jiocseez di jännmeez, vuu'deez da luâdree'ggesvuõdeez ärra vaikkteei oudâsviikkmöõžž, algmeer vuä'itte äâ'nned da raaveed pue'rben institutteez, kulttuurez da ä'rbbvuõdeez di viikkâd oudâs šõddmöõžžeez jijjâz kiõččlõõttmöõžžeez da taarbee mie'ldd,

toobdast tøn, što algmeerai teâđ, kulttuuri da ä'rbbvuõdi vue'jji slävvõõttmõš oudâsveekk peä'lstes pirrõõzz keäll'jem da õõutnallšem oudâsviikkmöõžž da ää'sšmie'lddlaž hââid,

kägg ou'dde algmeerai jännmi da vuu'di demilitarisumuužž vuässõõzz rääu'he, ekonomilaž da sosiaalaž oudnumu'sše da oudâsviikkmö'sše di õhttsažfi'ttjõ'sse da ke'nnevõs kõskkvuõdid maai'lm meerkoo'ddi da meerai kõõskâst,

toobdast jeä'rben algmeerai kuulli piärrji da õhttsažkoo'ddi vuõiggâdvueđ seeilted päärna vuõiggâdvueđi mie'ddlaž juõkkum vasttõõzz pärnee peämm'mumuužžâst, škou'l'jumuužžâst da pue'rrie'llmest,

keäčč, što riikki da algmeerai kõskksaž suâppmöõžžin da jee'res oudndeei riäššmöõžžin ravvuum vuõiggâdvueđid ko'lle koin-ne pooddin meeraikõskksaž miärkkõõzz, ouddõõzz, vasttõõzz da luând,

keäčč še, što tõk suâppmöõžž da jee'res oudndeei riäššmöõžž di tõi očndõõttâm kõskkvuõtt rä'jje vuâđ škeâpparvueđ raavumu'sše algmeerai da riikki kõõskâst,

lij leämmaž tøn teâđast tõ'st, što Õhttõõvvâm Meerkoo'ddi vuâđđke'rjj, ekonomilaž da sosiaalaž da čuõvtemvuõđlaž vuõiggâdvueđi kuõskki meeraikõskksaž takaisuâppmõš da meerlažvuõiggâdvueđid da politiikklaž vuõiggâdvueđid kuõskki meeraikõskksaž takaisuâppmõš di Wien čõõđtõs da tuâimmjemprogramm ravvee puki meerai jioččmie'rreemvuõiggâdvueđ vuâđdeem miärkkõõzz; tän vuõiggâdvueđ vuâđain meer mie'rree friijeld politiikklaž staattuuzzeez da oudâsjuä'tkke friijeld ekonomilaž, sosiaalaž da čuõvtemvuõđlaž oudâsviikkmöõžžeez,

âânn miõläst tøn, što ij ni mii tän čõõđtõõzzâst vuäžž vä'ldded ni koon meerast tøn jioččmie'rreemvuõiggâdvueđ, koon tõt âânn meeraikõskksaž vuõiggâdvueđ mie'lddlânji,

lij ååsktõõttâm tõ'st, što algmeerai vuõiggâdvueđi tobdstumuš täin čõõđtõõzzin oudâsveekk riikki da algmeerai kõskksaž räählõs õhttsažtuâjjkõskkvuõdid, kook vuâđđä've vuõiggvuõđmie'lddlažvueđ, meervää'ld, ooumažvuõiggâdvueđi slävvõõttmöõžž, čârste'mesvueđ da vuõiggmiõl vuâđđjurddjid,

sme'llkätt riikkid jä'kkted pukid, jeä'rben ooumažvuõiggâdvueđid kuulli õõlgtumuužžeez, koid meeraikõskksaž ä'sškee'rji mie'ldd suâvvtet algmeerai, di piijjad tõid viõkksânji tiu'dde saaggstõõlee'l da tuâimmjee'l õhttsažtuâjast kõõččmöõžžâst äârrai meeraivui'm,

kägg ou'dde, što Õhttõõvvâm Meerkoo'ddin lij vääžnai da juätkjeei tuâjj, ko oudâsviiggâd da suejjlet algmeerai vuõiggâdvueđid,

áskk, što tát čōōđtōs lij ođđ da vääžnai oudâsviikkâmlâu'kķ, ko ķiččlōōđât alggmeerai vuōiggâdvuōđi da friiji tobdstumu'sše, oudâsviikkmō'sše da suō'jjumu'sše di ko oudâsviiggât Ōhttōōvvâm Meerkoo'ddi äššakuulli tuâimmjumuužž tän vuu'dest,

toobdast da stään tōn, što alggmeera kuulli persoonin lij vuōiggâdvuōtt pukid meeraikōskksaž vuōiggâdvuōđâst tobdstum ooumažvuōiggâdvuōđid čârstumuužžtää da tōn, što alggmeerain liâ kollektiivlaž vuōiggâdvuōđ, kook liâ vääžnai tōi âârmō'sše, pue'rrjie'llma da ōōudâsviikkmō'sše meeran,

toobdast tōn, što alggmeerai staattus muttstâáll vuu'di mie'ldd da jânnmi mie'ldd da što meersaž da vooudlaž jijjâsnallšemvuōđi di jee'resnallšem historlaž da kulttuursaž tuâggai miârkktoōzz ōōlgči vâ'ldded lokku, da

čōōđat prääzkjeld puō'tti Ōhttōōvvâm Meerkoo'ddi čōōđtoōzz alggmeerai vuōiggâdvuōđi diōtt täävtōstää'ssen, koozz älgg ķiččlōōttâd kuōmmvuōđ da kōskksaž slâvmmōōžž jioōggâst:

1 artikla

Alggmeerain lij vuōiggâdvuōtt ōhttsažkâ'dden le'be persoonân piâssâd vuâssl'žžen tiuddmeârnsânji pukid vuōiggâdvuōđid da vuâđđfriijvuōđid, kook liâ tobdstum Ōhttōōvvâm Meerkoo'ddi vuâđđķee'rjest di ooumažvuōiggâdvuōđi takaimaai'lmlaž čōōđtoōzzâst da ooumažvuōiggâdvuōđid kuōskki meeraikōskksaž vuōiggâdvuōđâst.

2 artikla

Alggmeer da tōōzz kuulli persoon liâ friij da ōōutverddsa puki jee'res meeraivui'm da persoonivui'm, da tōin lij vuōiggâdvuōtt, ko â'ne vuōiggâdvuōđeez, lee'd friijen juō'ķķnallšem čârstumuužžâst, kââ'tt vuâđđââvv jeâ'rben alggmeer tuâggže le'be identitetta.

3 artikla

Alggmeerain lij jioččmie'rreemvuōiggâdvuōtt. Tânn vuōiggâdvuōđ vuâđain tōk mie'rree friijeld politiikklaž staattuuzzeez da oudâsve'ķķe friijeld ekonomilaž, sosiaalaž da čuōvtemvuōđlaž âârmōōžžeez.

4 artikla

Ko alggmeer â'ne jioččmie'rreemvuōiggâdvuōđeez, tōin lij vuōiggâdvuōtt autonomiia da jioččvaaldšemvuō'tte aa'sšin, kook ko'lle tōi siisklaž da päaiklaž aa'sšid di tōi jioččvaaldšemuâjai teäggtemkuânstid.

5 artikla

Alggmeerain lij vuõiggâdvuõtt oudâsjuä'tk̄ked da raaveed pää'dnallšem politiikklaž, vuõiggâdvuõdlaž, ekonomillaž, sosiaalaž da čuõvtm̄vuõdlaž instituutteez, seeiltee'l seämmast vuõiggâdvuõdteez vuässõõttâd te'l, ko haa'lee, tiuddmeârnsânji riikk politiikklaž da sosiaalaž jie'llma di ekonomii- da čuõvtm̄jie'llma.

6 aartikla

Juõ'kk̄ persoonâst, kââ'tt kooll alggmeera, lij vuõiggâdvuõtt meerlažvuõ'tte.

7 aartikla

1. Alggmeera kuulli persoonin lij vuõiggâdvuõtt jie'llma di personallšem râpplaž da jioğgsaž kuõskte'mesvuõ'tte, friija da staanvuõ'tte.

2. Alggmeerain lij õhttsaž vuõiggâdvuõtt jie'lled friijeld, räuhast da staaneld pää'dnallšem meeran, ij-ga si'jjid vuäžž̄ tillõõvvâd joukkhiâvtumuužž̄ le'be jee'res pâi'lviõgg, mie'ldd looggee'l pärnai see'rdtumuš pääkkain joukâst nobba.

8 aartikla

1. Alggmeerain da tõid kuulli persoonin lij vuõiggâdvuõtt tõõzz, što tõid jeät vuõittu päkkassimilâ'tted, jeät-ga tõi kulttuur vuõittu hiâvted.

2. Riikk ta'rjee viõkkšõs riâššmõõžžid, kooivui'm cõõggât da pue'reet:

(a) tuâimmjumuužž̄, koon jurddân le'be vaikk̄tõssân lij tõt, što alggmeerain ä'nsted tõi kuõskte'mesvuõd̄ pää'dnallšem meeran le'be tõi kulttuursaž äärvid le'be etnlaž identiteett;

(b) tuâimmjumuužž̄, koon jurddân le'be vaikk̄tõssân lij alggmeera le'be tõid kuulli persooni jânmi, vuu'di le'be luâdree'ğgesvuõdi ä'nstumuš;

(c) juõ'kk̄nallšem narood päkkseerdid, kooi jurddân le'be vaikk̄tõssân lij koon-ne alggmeera le'be tõid kuulli persooni vuõiggâdvuõd̄ neu'rromuš da hue'numuš;

(d) juõ'kk̄nallšem päkkassimilâ'ttmõõžž̄ le'be päkkõhttumuužž̄;

(e) juõ'kk̄nallšem propaganda, koon jurddân lij oudâsviikkâd alggmeeraid da tõid kuulli persoonid tillõõvvi nää'lličârstumuužž̄ le'be etnlaž čârstumuužž̄ le'be au'žžjed tõõzz.

9 aartikla

Alggmeerain da tōid kuulli persoonin lij vuōiggâdвуōtt kuullâd alggveârлаžōhttsažkâdda le'be - meerkâdda kōōččmōōžžâst âarrai ōhttsažkââ'dd le'be meerkââ'dd ä'rbbvuōđi da vue'jji mie'ldd. Tān vuōiggâdвуōđ âānmmōōžžâst jâ vuāžž seu'rjed ni mōōnnallšem čârstumuužž.

10 aartikla

Alggmeeraid ij vuāžž se'rdded pääkkain jānmmesteez le'be vuu'dsteez. Alggmeeraid ij vuāžž aazzted o'dđdest tōi ouddmiāsttmōōžžtāā, koon ālgg raajjâd friijeld da tiōttu vuâđđōōvee'l, ij-ga ouddâl ko lij suāppum ää'sšmie'lddlaž da vuōiggvuōđmie'lddlaž ko'rvvōōžžâst da vuāittmōōžži mie'ldd määusat mä'ccemvuāittmōōžžâst.

11 aartikla

1. Alggmeerain lij vuōiggâdвуōtt spraavdōōttâd da jällted kulttuursaž ä'rbbvuōđeez da vue'jjeez. Tääz kooll vuōiggâdвуōtt oudâsjuā'tkķed, suejjeed da oudâsviikkâd tōi kulttuuri äiggsab, ān'jōž da puō'tti očndōōttāmāā'blķid, mâ'te arkeologiilaž da historlaž paai'ķid, käälvaid, maallid da seremoonid, tekniikk di karttčeäppōōžžid da čuä'jteei čeäppōōžžid da ķe'rjlažvuōđid.

2. Riikk pue'ree viōkkšōs, ōōutsâā'jest alggmeeraiuvi'm oudâsvikkum riāššmōōžži veākka alggmeerai kulttuursaž, jōggsaž, āaskvaž da jōglvaž jeällmōōžž, kâā'tt lij va'lddum tāin meerain, tōi ouddmiāsttmōōžžtāā, koon ālgg raajjâd friijeld da tiōttu vuâđđōōvee'l, le'be neu'rree'l tōi laa'jjid, ä'rbbvuōđid da vue'jjid, da tāt pue'rōsmōōntōōllmōš vuāitt āā'nned se'st maacctumuužž.

12 aartikla

1. Alggmeerain lij vuōiggâdвуōtt pu'htted ōlmma, spraavdōōttâd, oudâsviikkâd da mätt'ted jōglvaž da āaskvaž ä'rbbvuōđeez, vue'jjeez da seremooneez, vuōiggâdвуōtt oudâsjuā'tkķed, suejjeed da āā'nned rāāuhast āaskvaž da kultturpāāi'ķeez, vuōiggâdвуōtt āā'nned seremoniikāālveez da mie'rreed tōi āānmmōōžžâst di vuōiggâdвуōtt pokainee'ķķi le'be tōi paažžtōōzzi dommjānma da čiōkkāmsājja sättmō'sše.

2. Riikk ķiččlā'tte ainsmā'tted huâđstes āarrai seremoniikāālvai da pokainee'ķķi le'be tōi paažžtōōzzi ōsttāmvuōđ da/le'be dommjānma maacctumuužž alggmeeraid ōōutsâā'jest kōōččmōōžžâst āarrai alggmeeraiuvi'm oudâsvikkum vuōiggvuōđmie'lddlaž, āāvai da viōkkšōs riāššmōōžži veākka.

13 aartikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт jällted, ää'nned, ooudâsviikkâd da se'rdded puõ'tti puõlvvõõggid histooreez, ķiõleez, njaa'lmilaž ä'rbbvuõđeez, filosoofeez, ķee'rjtemriâššmõõžžeez da ķe'rjjlažvuõđeez di vuõiggâdвуõтт nõõmteed da seeilted jiijjâz õhttsažkââ'dd-, pääi'ķ- da persoon-nõõmeez.

2. Riikk čõõđte viõkkšõs tuâimid ainsmä'ttem diõtt, što tän vuõiggâdвуõđ suejjeet da še tõn, što alggmeer vuäi'tte fi'ttjed politiikklaž, vuõiggâdвуõđlaž da vaaldšemvuõđlaž mõõntõõllmõõžžid da alggmeer vuäi'tte šõddâd jiijj fi'ttjum tõin aa'sšin, taarb mie'ldd tu'lkķeem veäkka le'be jee'res ää'sšmie'lddlaž kuânstivui'm.

14 artikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт aalgteed jiijjâz škoouliâššmõõžžid da – stroittlid, kook ou'dde mätt'tõõzzid tõi jiijjâz ķiõlivui'm tõi kulttuursaž mätt'tõs- da mättjem-mõõntõõllmõõžžid suâppâmnalla di vuõiggâdвуõтт stu'vrrjed tõi.

2. Alggmeeraid kuulli persoonin, jeä'rben päärnain, lij vuõiggâdвуõтт vuäžžad kõõččmõõžžâst âarrai riikk škoou'l'jumuužž tõn pukin tää'zzin da pukin vue'jjin čârstumuužžtää.

3. Riikk čõõđte õõutsââ'jest alggmeeraivui'm viõkkšõs tuâimid, što alggmeeraid kuulli persoon, jeä'rben päärna, še tõi õhttsažkoo'ddi ââlgbeä'lnn âarrai päärna, vuäi'tte vuäžžad jiijjâz kulttuur mätt'tõõzz da jiijjâškiõllsaž mätt'tõõzz vuäittmõõžži mie'ldd.

15 artikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт kulttuureez, ä'rbbvuõđeez, histooreez da ķiččlõõttmõõžžeez äärvouddmõ'sše da määngvuõ'tte, kook â'lğģe ää'sšmie'lddlânji suei'mkrâ'stted škoou'l'jumuužžâst da õlmmsaž saakkumuužžâst.

2. Riikk čõõđte kõõččmõõžžâst âarrai alggmeeraivui'm saaggstõõlee'l da õhttsažtuâjast tuâimmjee'l viõkkšõs tuâimid, kooivui'm cõõggât ouddkâddmõõžžid, jaukkeet čârstumuužž da ooudâsviiggât soovšemvuõđ, õhttsažfi'ttjõõzz da šlõgg kõskkvuõđid alggmeeraid da puki jee'res õhttsažkâ'ddjoouki kõõskâst.

16 artikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт aalgteed jiijjâz, jiijjâškiõllsaž teâđtemneävvaidd da ää'nned jee'res ko alggmeeraid teâđtemneävvaidd pukid maallid čârstumuužžtää.

2. Riikk čõõdte viõkkšõš tuáimid, kooivui'm ainsmá'ttet, što tõi vuá'mstem teáđtemneävv suei'mkrá'stte ää'sšmie'lddlánji alggmeerai kulttuursaž määngvuõđ. Riikk au'z3je privatvuá'mstemnallšem teáđtemneävvaidd suei'mkrá'stted ää'sšmie'lddlánji alggmeerai kulttuursaž määngvuõđ nu'tt, što tät ij seárvvna ráá'ját tiudd sää'nnfrijjuõđ ainsmá'ttmõõžž.

17 aartikla

1. Alggmeerain da tõõzz kuulli persoonin lij vuõiggádvuõtt piássád vuässli'žžen tiuddmeársânji pukid staanuum vuõiggádvuõđid, koid suávvttet meeraikõskksaž da meersaž tuájjuvuõiggádvuõđâst.

2. Riikk čõõdte alggmeeraivui'm saaggstõõlee'l da õhttsažtuájast tuáimmjee'l jiijjásnallšemu tuáimid, kooivui'm suejjeet alggmeerai päärnaid ekonomilaž äü'k'kenâánnmõõžžâst da tuájast, káá'tt vuáitt lee'd päärnze vaarlaž le'be heámmõõllád suu škoou'l'jumuužž le'be heámmeed päärna tiõrvásvuõđ le'be rápplaž, jióggsaž, moraalaz le'be sosiaalaž ooudásviikkmõõžž, lokku vää'ldee'l tai päärnai jiijjásnallšem neu'rreemvuõđ da škoou'l'jumuužž miárkktoõzz sij viõkkšõõvmmõõžžeez.

3. Alggmeeraid kuulli persoonin lij vuõiggádvuõtt tõõzz, što sí'jjid jeät suávvtku čárstem tuájjmáainaid da –jeállmõõžžid, jeá'rbi mie'ldd kääzzká'sttemkõskkvuõđ le'be pa'l'kkumuužž máainaid.

18 aartikla

Alggmeerain lij vuõiggádvuõtt vuässõõttád jiijjáz tuáimmjemvuáđđjurddji mie'lddlánji va'll'juum vóboršee'k'ki päái'k tu'mmstõktuõjju aa'sšin, kook vuái'tte vaikkted tai meerai vuõiggádvuõđid, di vuõiggádvuõtt ooudásjuá'tk'ked da ooudásviikkád jiijjáz tu'mmstõktuájjorgaaneez.

19 aartikla

Riikk saaggstá'lle vuõiggmiõllsânji da tuáimmje õhttsažtuájast kõõčcmõõžžâst áárrai alggmeeraivui'm tai jiijjáz ee'tt'kemorgaani päái'k vuážžad tõi friij da tiõttu vuáđđõõvvi ouddmiásttmõõžž ouddál ko riikk pre'mme da pe'jje tiu'dde läá'jjiõtteemnallšem le'be vaaldšemuõđlaž tuáimid, kook vuái'tte vaikkted alggmeeraid.

20 aartikla

1. Alggmeerain lij vuõiggádvuõtt ooudásjuá'tk'ked da ooudásviikkád politiikklaž, ekonomilaž, sosiaalaž riášsmõõžžeez le'be instituutteez, áá'nned staaneld jiijjás pi'r'g'geem- da ooudásviikkámkuánstid di spraavdõõttád friijeld pukid äá'rbvuálaž tuáimmjumuužžeez da jee'res ekonomilaž tuáimmjumuužžeez.

2. Alggmeer, koin liä ä'nstum tõi jie'llemvue'jjid da pi'rğgeem- da oudâsviikkâmkuânstid, liä vuõigg'gõttum ää'sšmie'lddlaž da vuõiggvuõđmie'lddlaž pue'rõ'sse.

21 artikla

1. Alggmeerain lij čârstekâni vuõiggâdvuõtt ekonomilaž da sosiaalaž jeällmõõžži pue'rumu'sše jeä'rbi mie'ldd škoou'l'jumuužž, tuâjjuõđ, ämmatlaž škoou'l'jumuužž da o'đdest škoou'l'jumuužž, jâlstumuužž, pottsânja âânmõõžž, tiõrvâsvuõđ da sosialstaan vuu'din.

2. Riikk čõõđte viõkkšõs tuâimid da taarb mie'ldd jijjâsnallšemtuâimid, kooivui'm ainsmâ'ttet alggmeerai ekonomilaž da sosiaalaž jeällmõõžži juätkkjeei pue'rumuužž. Jeä'rben âlgg vä'ldded lokku alggmeeraid kuulli âä'kkoummi, neezni, nuõri, päärnai da vâkksaž persooni vuõiggâdvuõđid da jijjâsnallšemtaarbid

22 artikla

1. Tãn čõõđtõõzz tiu'ddepiijmõõžžâst âlgg vä'ldded jeä'rben lokku alggmeerai âä'kkoummi, neezni, nuõri, päärnai da vâkksaž persooni vuõiggâdvuõđid da jijjâsnallšemtaarbid.

2. Riikk čõõđte õõutsââ'jest alggmeerai vui'm tuâimid, kooivui'm ainsmâ'ttet, što alggmeerai neezan da päärna peä'sse vuässli'žžen tiuddmeârnsânji suõ'jjumuužžâst da stannmõõžžâst juõ'kknallšem päi'lviõgg da čârstumuužž vuâstta.

23 artikla

Alggmeerain lij vuõiggâdvuõtt mie'rreed da oudâsviikkâd vuõss-sâjjsaž täävtõõzzid da strategiad, kook kuä'skķe tõi oudâsviikkâmvuõiggâdvuõđ âânmõõžž. Alggmeerain lij jeä'rben vuõiggâdvuõtt vuässõõttâd aktiiveld tõið vaikkteei tiõrvâsvuõđhuõll- da aassâmpõrttprograammi di jee'res ekonomilaž da sosiaalaž prograammi oudâsviikkmõ'sše da tõi tu'mmstõõggi tuejjumu'sše di vuõiggâdvuõtt vuäittmõõžži mie'ldd vaaldšed täid prograamid jijjâs tuâimmorganeez pääi'ķ.

24 artikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdvuõtt spraavdõõttâd ää'rbvuâlaž talkstõõllmõõžžeez da oudâsjuä'tkķed tiõrvâsvuõđhâiddvue'jjeez, mie'ldd looggee'l vääžnai sâaddai, jie'll'ji da mineraali ruõkkmõš. Alggmeeraid kuulli persoonin lij še čârste'mes vuõiggâdvuõtt vuäžžad pukid sosial- da tiõrvâsvuõđhuõllkääzkkõõzzid.

2. Alggmeeraid kuulli persoonin lij seämmanallšem vuõiggâdвуõтт äâ'lmus vuäžžamnalla äârrai rápplaž da jïõggsaž tiõrvâsvuõđ tässa. Riikk čõõđte taarbšemnallšem tuâimid, kooivui'm ķiččlõõđât vuäžžad siõmmnai siõmmnai tän vuõiggâdвуõтт tiuddmie'rrsaž teâuddjumuužž.

25 aartikla

Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт oudâsjuä'tķķed da raaveed alggmeernallšem jïõglvaž kõskkvuõđ jânnmid, vuu'did, čaa'zzid, reddmiârid da jee'res luâđree'ğğesvuõđid, koid alggmeer liâ ää'rbvuâlželd vuä'mstam le'be muđoi huâđstes âânnam, di seeilted tääzz kuulli vasttõõzzeez puõ'tti puõlvvõõggid.

26 aartikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт jânnmid, vuu'did da luâđree'ğğesvuõđid, koid alggmeer liâ ää'rbvuâlželd vuä'mstam, huâđstes âânnam le'be muđoi âânnam le'be ha'ņķķääm.

2. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт vuä'msted, äâ'nned, oudâsviikkâd da vaaldšed tõiđ jânnmid, vuu'did da luâđree'ğğesvuõđid, kook liâ tõi huâđast ää'rbvuâlaž vuä'mstumuužž le'be jee'res ää'rbvuâlaž huâđastââ'nnmõõžž le'be äâ'nnmõõžž vuâđain le'be koid tõi liâ muđoi ha'ņķķääm.

3. Riikk tobđste täid jânnmid, vuu'did da luâđree'ğğesvuõđid lää'jjest da suejje tõiđ laa'jjin. Tän tobđstumuužžâst âlgg ää'sšmie'lddlânji slâvvõõttâd kõiččmõõžžâst äârrai alggmeerai vue'jjid, ä'rbbvuõđid da jânnamvaaldšemriâššmõõžžid.

27 aartikla

Riikk vuâđđee da pe'jje tiu'dde õõutsââ'jest ää'sšvuä'msteei alggmeeraivui'm mõiõntõõllmõõžž, kââ'tt lij vuõiggvuõđmie'lddlaž, vää'ldest friijte'mes, objektiivlaž, äävai da čõõđkuâsttjeei di kââ'tt toobđast ää'sšmie'lddlânji alggmeerai laa'jjid, ä'rbbvuõđid, vue'jjid da jânnamvaaldšemriâššmõõžžid, tobđsteem diõtt da rä'tķķeem diõtt alggmeerai vuõiggâdвуõđid, kook kuâ'sķķe tõi jânnmid, vuu'did da luâđree'ğğesvuõđid, mie'ldd looggee'l tõi jânnmid, vuu'did da luâđree'ğğesvuõđid, koid alggmeer liâ ää'rbvuâlželd vuä'mstam le'be muđoi huâđstes âânnam le'be âânnam. Alggmeerain âlgg lee'd vuõiggâdвуõтт vuässõõttâd tän mõiõntõõllmõ'sše.

28 aartikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт pue'rumu'sše vue'jjin, kââ'tt vuâitt äâ'nned se'st jeä'rbi mie'ldd maacctumuužž, le'be te'l ko maacctumuš ij leäkku vuâittmõõžžâst, alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт ää'sšmie'lddlaž, vuõiggvuõđmie'lddlaž da määžna suâvlaž ko'rvvõ'sse jânnmin, vuu'din da luâđree'ğğesvuõđin, koid alggmeer liâ vuä'mstam le'be muđoi huâđtes âânnam le'be âânnam da kook

ää'bl'kumuužž, sportt di ää'rbvuâlaž iigr da siör di karttčeäppõõzz da čuä'jteei čeäppõõzz. Tõin lij še vuõiggâdвуõтт оoudâsjuä'tk'ked, vaaldšed, suejjeed da оoudâsviikkâd tääzz kultturpreeddna, ä'rbbvуõтт-tiõttu da ää'rbvuâlaž kultturõõlmtumuužžid kuõskki jiõggsaž jeällmõõžžeez.

2. Riikk čõõdte õoutsââ'jest alggmeeraivui'm viõkkšõs tuâimid, kooivui'm tobdstet tai vuõiggâdвуõттi äânnmõõžž da suejjeet tõn.

32 artikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт mie'rreed da оoudâsviikkâd vuõss'sâjjsaž täävtõõzzid da strategiaid jânnmeez le'be vuu'deez da jee'res luâdree'g'ggesvuõdteez оoudâsviikkâm le'be äâ'nnem vääras.

2. Riikk saaggstâ'lle vuõiggmiõllsânji da tuâimmje õhttsažtuâjast kõõččmõõžžâst äârrai alggmeeraivui'm tai jiijjâz ee'ttkemorgaani pääl'k' vuäžžam diõтт tõi friij da tiõttu vuâdđõõvvi оuddmiâsttmõõžž оuddâl ko riikk pre'mme ha'ŋk'kõõzzid, kook vaikkte alggmeerai jânnmid le'be vuu'did da jee'res luâdree'g'ggesvuõdid, jeä'rben te'l ko leät оoudâsviikkmen, äâ'nmen le'be äu'k'k'e'mmen mineral- le'be čäâ'ccvääraid le'be jee'res luâdree'g'ggesvuõdid.

3. Riikk ta'rjee viõkkšõs riâššmõõžžid, kooivui'm pue'reet ää'sšmie'lddlânji da vuõiggvuõdmie'lddlânji оoudbeä'lnn peäggtum tuâimmjumuužž, da tõin fe'rttai čõõdted ää'sšmie'lddlaž tuâimid, kooivui'm uu'cceet ekonomiilaž, sosiaalaž, čuõvtemvuõdlaž da jiõglvaž häittvaikktoõzzid, kook tillä'vve pirrõ'sse.

33 artikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт mie'rreed jiijjâz idenditeettâst le'be vuâsslažvuõdâst vue'jjeez da ä'rbbvуõdteez mie'lddlânji. Tät ij hue'ned alggmeeraid kuulli persooni vuõiggâdвуõтт vuäžžad jeällriikkeez meerlažvuõd.

2. Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт mie'rreed tuâimmorgaaneez raajõõzzid da va'lljeed tõi vuâsslaid jiijjâz mõõntõõllmõõžžeez jää'kktee'l.

34 artikla

Alggmeerain lij vuõiggâdвуõтт оoudeed, оoudâsviikkâd da оoudâsjuä'tk'ked tuâimmorgaaneez raajõõzzid di jiijjâsnallšem vue'jjeez, jiõglvažvuõdteez, ä'rbbvуõdteez, mõõntõõllmõõžžeez di tobddmõõžžeez di määžnai vuõiggâdвуõттriâššmõõžžeez le'be -vue'jjeez meeraikõskksaž оoumažvuõiggâdвуõттnoormi mie'lddlânji.

35 artikla

Alggmeerain lij vuõiggâdvuõtt mie'reed tõõzz kuulli persooni õõlgtumuužžin õhttsažkâaddeez ârra.

36 artikla

1. Alggmeerain, jeä'rben meeraikõskksaž raaji juõkkum meerain, lij vuõiggâdvuõtt ooudâsjuä'tkķked da ooudâsviikkâd pâ'jjel raaji mõõnni õhttvuõđid, kõskkvuõđid da õhttsažtuâi, mie'ldd looggee'l jiõglvaž, čuõvtemvuõđlaž, politiikklaž, ekonomiilaž da sosiaalaž tuâimmjumuš, di tõõzz kuulli persoonivui'm da jee'res meeraivui'm.

2. Riikk čõõđte alggmeeraivui'm saaggstõõlee'l da õhttsažtuâjast tuâimmjee'l viõkkšõs tuâimid, kooivui'm hiâlpeet tän vuõiggâdvuõđ âânmmõõžž da ainsmä'ttet tõi teâuddjumuužž.

37 artikla

1. Alggmeerain lij vuõiggâdvuõtt tõõzz, što tõi ää'sšmie'lddlaž riikkivui'm le'be täi čuâvvaيريikkivui'm tuejjuum suâppmõõžž da jee'res ouddnee'i riâššmõõžž tobdstet, tõiđ jâä'kķtet da tõiđ viiggât viõ'kķke, di tõõzz, što riikk slävvee da jâä'kķte tõiđ suâppmõõžžid da jee'res ouddnee'i riâššmõõžžid.

2. Ij ni mõõn tän čõõđtõõzzâst vuei't tu'lķķeed nu'tt, što tõiđ kie'ppee le'be jaukkee alggmeera'i vuõiggâdvuõđid, kook liâ mie'rroom suâppmõõžživui'm da jee'res ouddnee'i riâššmõõžživui'm.

38 aartikla

Riikk čõõđte alggmeeraivui'm saaggstõõlee'l da õhttsažtuâjast tuâimmjee'l viõkkšõs ää'sšmie'lddlaž tuâimid, mie'ldd looggee'l lâä'jjseâtteemtuâim, tän čõõđtõõzz täävtõõzzi õsttâm diõtt.

39 artikla

Alggmeerain lij vuõiggâdvuõtt vuäžžad riikk'in da meeraikõskksaž õhttsažtuâi pääi'k ekonomiilaž da teknlaž vie'kķ, što vuâi'tte piâssâd vuä'ssli'žžen tän čõõđtõõzzâd âârrai vuõiggâdvuõđin.

40 aartikla

Alggmeerain lij vuõiggâdvuõtt ää'sšmie'lddlaž da vuõiggvuõđmie'lddlaž mõõntõõllmõõžžid, koin rää'tket tõi konfliiktid da reeidaid riikki le'be jee'res vuä'ssbeä'livui'm, vuõiggâdvuõtt vuäžžad ää'sš kuõskki tu'mmstõõgg mââ'jee'kâni da vuõiggâdvuõtt viõkkšõs vuõiggâdvuõtt'suejjeemkuânstid pukid o'dinaknallšem da kollektiivlaž vuõiggâdvuõđeez neu'rreem vuâstta. Näkam tu'mmstõõggâst âlgg vä'ldded ää'sšmie'lddlânji lokku kõiõčmõõžžâst âârrai alggmeera'i vue'jjid, ä'rbbvuõđid, šeâttmõõžžid da vuõiggâdvuõtt'riâššmõõžžid di meeraikõskksaž ooumažvuõiggâdvuõđid.

41 artikla

Õhhtõovvâm Meerkoo'ddi riäššmõõžž orgaan da jiijjâsnallšemorganisaatia di jee'res halltõõzzi kõskksaž organisaatia â'lgge peä'lstes oudâsviikkâd tän čõõđtumuužž tiuddmie'rresaž teâuddjumuužž jeä'rbi mie'ldd riäžžee'l teaggtemõhttsažtuâi da teknlaž viõgg. Älgg vä'ldded ââ'nem vuâlla kuânstid, kooivui'm ainsmä'ttet alggmeerai vuässõõttmõõžž aa'sšid, kook vaikkte tõiđ.

42 artikla

Õhhtõovvâm Meerkââ'dd, tõi orgaan, mie'ldd looggee'l alggmeerai aa'sšid ķiõtt'tõõlli põõšši foorum, di jiijjâsnallšemorganisaatia, še mäddtäâ'zzest, da vuässlažriikk oudâsve'ķķe tän čõõđtõõžž slävvõõttmõõžž da tiuddmie'rresaž suâvvtumuužž di seu'rrje tän čõõđtõõžž vaikktemvuõđ.

43 artikla

Tän čõõđtõõžžâst tobdstum vuõiggâdvuõđ rä'jje uu'ccmõstää'zz, koon taarbšet maai'lm alggmeerai seillmõõžž, äärv da pue'rrje'llem staannâm diõtt.

44 artikla

Pukid tän čõõđtõõžžâst tobdstum vuõiggâdvuõđid da frijjuõđid staanât alggmeeraid kuulli âummaid da neeznid õõut'tää'sseld.

45 artikla

Ij ni mõiõn tän čõõđtõõžžâst vuäžž tu'lķķeed nu'tt, što tõi räâ'jte le'be looppte alggmeerai ânn'jõž le'be mãâžna puõ'tti vuõiggâdvuõđid.

46 artikla

1. Ij ni mõiõn tän čõõđtõõžžâst vuäžž tu'lķķeed nu'tt, što tõi miârksõõvči tõiõn, što mõiõn-ne riikkâst, meerast, jooukâst le'be persoonâst le'čči vuõiggâdvuõtt vuässõõttâd tuâimmjumu'sše le'be spraavdõõttâd tuâi, kââ'tt Iij Õhhtõovvâm Meerkoo'ddi vuâđđkee'rij vuâsttsaž, ij-ga tu'lķķeed nu'tt, što tõi soovše'či tuâimmjumuužž, kââ'tt obbnes le'be bie'ķķ pi'gge'čči tiuudvâlddsâž da pää'dnallšem riikki vooudlaž čââppvuõđ le'be politiikklaž õhhtnažvuõđ le'be hue'ne'čči tõiđ, ij-ga maazzläâ'stče näkam tuâimmjumu'sše.

2. Äâ'nmen tän čõõđtõõžžâst õõlmtõttum vuõiggâdvuõđid älgg släävvd puki ooumažvuõiggâdvuõđid da vuâđđfrijjuõđid. Tän čõõđtõõžžâst õõlmtõttum vuõiggâdvuõđi âânnmõ'sše vuäžž tillâvved tä'lķ laa'jjin šiõttuum räâ'jtõõžžid meeraikõskksaž ooumažvuõiggâdvuõttõõlgtõõžžie mie'lddlânji. Täk

rää'jtõõzz â'lğġe lee'd čârste'm da aainâs vääžnai tâ'lĳ tōn ainsmâ'ttem diōtt, što jeârssi vuōiggâdvuōđid da frijjuvōđid tobdstet da tōid slâvvōōđât ää'sšmielddsânji da što demokraattlaž õhtsažkââ'dd vuōigg'gō'ttum da vääžnmōs õōlgtõõzz teâuddje.

3. Tān čõōđtõõzz âlġġ tu'lĳĳeed nu'tt, što jâä'ĳĳtee'l vuōiggâdvuōđmie'lddlažvuōđ, meervää'ld, ooumâžvuōiggâdvuōđi slâävvmōōžž, tää'ssäärv, õōutverddsazvuōđ, šioġġ vaaldšem da vuōiggmiōl vuâđđjurddjid.